

Hoe wordt voorkomen dat een werelderfgoed onder water loopt.

Jeroen Vork

Onderzoeksvraag

Hoe wordt het waterpeil in de Kalverpolder bij de Zaanse Schans gehandhaafd?

Gebiedsbeschrijving

De Zaanse Schans is een werelderfgoed in Zaanstad. Vanaf 1961 is men gebouwen, waaronder bijvoorbeeld de houten Zaanse huisjes en molens, gaan verplaatsen naar dit erfgoedgebied. Jaarlijks komen er honderdduizenden toeristen naar de Zaanse Schans. Om de polder van de Zaanse Schans, de Kalverpolder, werd tijdens de 80-jarige oorlog een schans gebouwd. Dit is een militair verdedigingswerk in de vorm van een dijk met daarin palissades gestoken. De spanjaarden hebben op de dag na Pinksteren een veldslag verloren bij deze schans¹. Vandaar dat men in de zaanstreek derde Pinksterdag viert. De polder wordt niet meer gebruikt om spanjaarden te weren, maar wel om de molens aan de rand een mooi noord-hollandse achtergrond te geven. De polder is een eilandpolder bestaande uit tientallen percelen van veenweide waar vee op graast. Drainage vindt plaats via greppels en sloten.

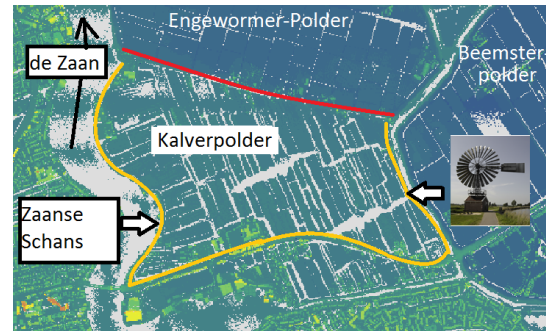
Figuur 1: enkele Zaanse huisjes en specerijmolen De Huisman (1786) aan de rand van de Kalverpolder.

Resultaten

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag over de waterpeilhandhaving in deze polder heb ik gebruik gemaakt van de bestemmingsplannen voor de Kalverpolder en websites over de Zaanse Schans en de Kalverpolder.

Aan de rand van de Kalverpolder staan 10 molens. Deze molens staan er niet voor de waterpeilhandhaving van -1.17 m NAP. Deze molens worden echter wel gebruikt voor het toerisme en het verkrijgen van specerijen, olie en verpoeder. Voor het handhaven van het waterpeil van -1.17 NAP wordt ironisch genoeg niet een van de tien Nederlandse molens gebruikt, maar wel een Amerikaanse molen genaamd de Hercules. Wanneer het peil in de Kalverpolder door neerslagoverschot te hoog oploopt, dan springt er een elektrisch gemaal onder deze windmolen bij. Het water wordt van de Kalverpolder naar de Ringvaart van Wijde Wormer overgebracht. Dit gemaal is belangrijk omdat de Zaanstreek in een van de natste delen van Nederland ligt met een neerslaggemiddelde per jaar tussen de 900-950⁵.

In het begin van de 17^e eeuw werden de gebieden rond de Kalverpolder (de Beemster, Purmer en Wormer) drooggemaakt. Doordat de gebieden rondom het Kalverpolder werden drooggemaakt, kampte de polder regelmatig met wateroverlast. Men heeft toen besloten om waterkeringen aan te leggen. Sindsdien telt de polder 2 soorten waterkeringen, een polderscheiding en boezemwaterkeringen. Beide zijn in de vorm van dijken met daarin 2 sluizen^{2,3}.

Figuur 2: Hoogtekaart van de Kalverpolder en omliggend gebied⁴.

In figuur 2 wordt laten zien dat de boezemwaterkering (gele lijn) voorkomt dat er water van de Schermerboezem -0.50 NAP de Kalverpolder instroomt. De kaart laat zien dat de Engewormerpolder lager staat dan de Kalverpolder. De Polderscheiding (rode lijn) voorkomt dat water uit de Kalverpolder de nog lagere Engewormerpolder binnenstroomt².

Figuur 3: De molens van de Zaanse schans aan de rand van de Kalverpolder. Foto vanaf de Zaan genomen.

Conclusie

Om de erfgoedmolens een mooie achtergrondpolder te geven is er dus een hoop werk nodig. Het mooie is dat dit stukje Nederland dan ook veel geschiedenis met zich meebrengt. De Kalverpolder beschermt zichzelf van het water van de hogergelegen schermerboezem d.m.v. een grote boezemwaterkering in de vorm van een dijk. Ook beschermt het de lagergelegen buurpolder Engewormer. Het leuke is ook dat er een Amerikaanse molen het bemalingswerk doet terwijl er 10 Nederlandse molens aan dezelfde rand van Nederlands meest toeristische polder staan.

Referenties

- 1: Website zaanse schans <http://www.dezaanseschans.nl/geschiedenis-zaanse-schans/spaanse-schans/>
- 2: bestemmingsplan Kalverpolder <http://durp.zaanstad.nl/plannen/>
- 3: Website Kalverpolder <http://kalverpolder.nl/de-kalverpolder/inpoldering/>
- 4: figuur 2 : hoogtekaart Kalverpolder <http://ahn.geodan.nl/ahn/>
- 5: KNMI http://www.knmi.nl/research/information_and_observation_technology/

